

EL TRASPÀS DE LA BARONIA D'ALTAFULLA EL SEGLE XVII

Estem massa acostumats a captenir-nos en una idea de concessió nobiliària atorgada sobre la base de mèrits gloriosos, gestes militars o serveis patris. A l'època moderna, la decadència s'ensenyoreja de totes les institucions, i el món de la noblesa no en va ser una excepció. Així, arribà a ser normal que l'atorgament de títols o privilegis nobiliaris estigués condicionat a un pagament previ. Ens trobem davant de la compra-venda de l'estament militar, davant d'una nova concepció de noblesa, i dins d'aquest marc, feus i honors no van escapar-se de ser objecte de transacció mercantil, talment com si es tractés d'un bé immoble més, del qual el posseïdor en pogués fer ús al seu albir.

El traspàs de la baronia altafullenca a favor dels Montserrat n'és un cas típic, i la seva anàlisi detallada pot interpretar-se com a modèlica dins del fenomen nobiliar de decadència a què féiem referència.

A TALL DE JUSTIFICACIÓ

El procés feudal que sofrí la baronia d'Altafulla i la Nou és força llarg i interessant, i seria molt convenient per a la història medieval i moderna d'aquesta vila que s'anés escatint amb el temps. En aquest treball ens centrarem, però, en l'última etapa, la que curulla aquest procés de traspassos feudals, per la qual, la baronia romandrà a la casa que encara avui la posseeix: la dels Montserrat, marquesos de Tamarit.

Les raons que ens han impulsat a fer aquesta nova aportació a la ja dilatada historiografia altafullenca, han estat bàsicament dues. En primer lloc, no podem deixar de tenir en compte la publicació que sobre el mar-

quesat de Tamarit va editar-se a final de l'any passat, escrita per Salvador-J. Rovira i Gómez⁽¹⁾, excel·lent treball de síntesi que hem volgut complementar, d'alguna manera, aprofundint en l'aspecte de l'adquisició del feu a favor dels Montserrat, la família marquesal. Ens ha semblat que si ha resultat prou interessant el treball de l'amic Rovira, també ho deuria ser el procés mitjançant el qual la baronia passà als Montserrat, procés molt més complex i accidentat del que hom podria imaginar-se.

D'altra banda, endinsant-nos en un aspecte més tècnic, volem fer notar que ha estat l'únic traspàs de la baronia que s'ha produït per mitjà d'una transacció a persones alienes totalment a la família que la senyorejaven. Moltes d'aquestes famílies l'adquiriren per herència o per dret de família. Tampoc no val oblidar la qüestió, encara més curiosa, de l'actuació al marge de la llei i del dret nobiliari que representa l'alienació d'un feu vinculat. Malgrat que la Justícia absolgué els Montserrat en el plet que, per la jurisdicció d'Altafulla i la Nou els van posar els marquesos de Rubí, hom no pot negar que els demandants tenien una bona part de raó.

LA BARONIA D'ALTAFULLA

Altafulla i la Nou formaven part d'una baronia d'aquelles que tipificaven el fraccionament del poder feudal portat fins a les seves últimes conseqüències. Des de temps immemorials, havia estat propietat de la corona catalano-aragonesa i, com a tal, senyorejada pels comtes de Barcelona. El Casal barceloní sempre la va posseir amb una especial devoció.

La desvinculació de la família comtal-reial, i a l'ensem la constitució d'Altafulla i la Nou com a feu a part de cap altre territori, s'esdevingué a mitjan segle XIV, sota el regnat de Pere III el Cerimoniós. Una primera notícia sobre la família aristocràtica que senyorejà en primer lloc la vila ens la dona el fogatge del 1358, on apareix Berenguer de Requesens com a senyor d'Altafulla i la Nou⁽²⁾.

Dels Requesens, la baronia passà als Castellet (segle XVI), i d'aquests als Corbera (segle XVII), sempre per herència o per relació familiar.

(1) ROVIRA i GÓMEZ, Salvador-J.: *El marquesat de Tamarit (1681-1837)*, Centre d'Estudis Altafullencs, Altafulla, 1992.

(2) CATALÀ ROCA, Pere; BRASÓ i VAQUÉS, Miquel: *Els castells catalans*, IV, Rafael Dalmau Editors, Barcelona, 1973, p. 8.

ELS CORBERA

Quatre generacions Corbera posseïren la baronia d'Altafulla i la Nou, però ja amb la segona s'esdevé l'alienació. L'any 1672 Elisabet Pons, vídua de Francesc de Corbera i de Santcliment, juntament amb el seu fill hereu Josep de Corbera de Santcliment i Pons i la seva esposa, Maria de Blanes i de Descatllar, van vendre la baronia d'Altafulla i la Nou a Francesc de Montserrat i Vives, baró de Ribelles, per 6.106 ll.

Que els venedors fossin mare i fill Corbera s'explica pel fet que Isabel Pons era tenutària dels béns d'aquells. Potser l'alienació té aquí el seu origen en la reclamació del dot i l'escreix que hagués pogut fer l'esmentada Isabel al cap de la família Corbera, el fill Josep. En la data de la venda, aquest tenia 28 anys, per tant la seva mare en podia tenir 50 encara no, perfectament, una edat potser tardana per tornar-se a maridar, però no tant per algú amb 6.000 ll. de dot.

Els difícils moments econòmics que travessaven els Corbera ens vénen demostrats per la seva manca constant de capacitat líquida. Un botó de mostra ens la dona la concòrdia a la qual va haver d'arribar Isabel Pons, el 28 de maig del 1664, amb els seus creditors —uns 35—, pel pagament d'uns dèbits que ascendien a 8.784 ll.⁽³⁾ No ens expliquem com, deu anys abans de la venda i dos abans de la concòrdia, en els capítols matrimonials entre Josep Corbera i Maria de Blanes, del 17 de juliol del 1662, els nuvis es podien permetre el luxe de deixar-ho tot als fills que poguessin tenir, reservant-se, l'un 15.000 ll. i l'altre 6.106 ll.⁽⁴⁾

De fet, aquestes primeres 6.106 ll. que obtenien de Montserrat, eren per aplicar-les directament al pagament de dos deutes: un de 5.000 ll. a favor d'Enrico de Guzmán, baró de Lumiares, i un altre de 500 ll. a favor de Francesc de Borràs i Martí, de Tarragona⁽⁵⁾.

LES BARONIES JURISDICCIONALS OBJECTES DE TRANSACCIÓ

Encara que pugui semblar absurd, el cas era que a cavall entre els segles XVII i XVIII (i sobre tot, al llarg del XVIII) en el tràfic de compra-venda

(3) ACA, Reial Audiència, plet civil núm. 51, p. 214v.

(4) ANB = (Arxiu Notarial de Barcelona), Pere Màrtir Ferrer, not., 2n. llibre de capítols matrimonials, 1656-1662, f. 348, i també, Pere Màrtir Lunell, 4t. llibre de capítols matrimonials, 1661-1665, f. 84, i també, ACA, Reial Audiència, plet civil núm. 1148, p. 31.

(5) ACA, Al·legacions de 26-03-1689, f. 16-157 —numeració al revers dels fulls—.

d'immobles i grans propietats, hi figuraven, habitualment, termes i baronies jurisdiccionals, en la mesura, és clar, que ho permetia aquest fenomen, ja una realitat a la segona meitat del segle XIV: «Tampoc les petites o mitjanes senyories que el burgès —o la vila— podia detenir eren novetats: ja a les Corts de Lleida el 1358 una vintena de ciutadans d'aquesta ciutat i de Barcelona, i dos burgesos de Montblanc, són senyors entre tots de més de 1.200 llocs...»⁽⁶⁾.

Pierre Vilar també ho va constatar en estudiar l'extensió del dret senyorial a Catalunya: «Hi havia poques famílies, entre les més distingides de l'alt comerç o de l'alta administració, que no poguessin justificar alguna senyoria de data antiga o recent, adquirida, per regla general, per l'esgotament dels immensos dominis medievals». Aquest mateix autor en dóna més d'un exemple: els Pongem «porcioners» de molins reials i comerciants, que a final del segle XVIII posseïen la baronia d'Ogern i la Salsa; els Guàrdia, modestos comerciants de Castellterçol, que, el 1738, adquiriran la jurisdicció del castell de Marmellar; uns Pujol, mare i fill, vídua i hereu respectius d'un confiter de Barcelona, que el 1748 compraren la senyoria jurisdiccional de Concabella i el territori de Sant Vicenç de Pinós, etc.⁽⁷⁾. Era, sobre tot, aquesta burgesia mercantil la que podia permetre's luxes com els d'accedir a la noblesa mitjançant generosos desemborsaments. Trobem un altre exemple amb Joan Pau Gispert, que havia obtingut una senyoria jurisdiccional i, a més, un privilegi típic de la noblesa, el de dur espasa⁽⁸⁾.

En definitiva, entre l'acabament del segle XVII i el començament del XVIII, a les relacions de termes que figuren a les publicacions de la Diputació, s'hi troben enregistrats un total de 2.400 jurisdiccions locals, de les quals, 700 eren reials i 1.700 baronials (600 d'aquestes pertanyien al clergat). El percentatge de jurisdiccions territorials de barons era del 70%⁽⁹⁾.

Més tard, a final del segle XVIII (1797) censem 914 nobles a Catalunya, quan, d'altra banda, consten 1.061 localitats sotmeses a dret senyorial⁽¹⁰⁾. Aquesta aparent incongruència no ve condicionada més que per

(6) SALES, Núria: *Els segles de la decadència (segles XVI-XVIII)*, Edicions 62, Barcelona, 1989, p. 136.

(7) VILAR, Pierre: *Catalunya dins l'Espanya moderna*, III, Edicions 62, Barcelona, 1986, p. 502.

(8) MOLAS RIBALTA, Pere: *La burgesia mercantil en la España del Antiguo Régimen*, Càtedra, Madrid, 1985, p. 158.

(9) FERRO, Víctor: *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Eumo, Vic, 1987, p. 138.

(10) VILAR, Pierre: op. cit., p. 499.

l'accés, d'una burgesia amb poder adquisitiu, a la detentació de senyories baronials, rellevant, així, un excedent de jurisdiccions que per necessitats econòmiques s'alienaven del primer estament. Encara que Francesc de Montserrat era noble (per noblesa antiga, i també pels privilegis que havia comprat), no podem deixar de considerar-lo un negociant, i d'emmarcarlo, per tant, dins d'una dinàmica clarament burgesa, en aquest sentit.

LA VENDA

L'acte d'adquisició de tota una baronia com era la d'Altafulla i la Nou, malgrat que fos pel procediment de transacció econòmica, no podia resultar una formalitat gaire senzilla.

El 3 de desembre de 1672, a la notaria de Francesc Dagui, de Barcelona, els Corbera signaven, a favor de Francesc de Montserrat i Vives, la venda a carta de gràcia del castell d'Altafulla i dels termes de la Nou i de Semna. Resulta obvi per la modalitat de venda, que els Corbera mantenien l'esperança de recuperar aquesta part del seu patrimoni. El 23 de desembre del 1672 Montserrat entrava en possessió de la baronia.

El preu inicial de 6.106 ll. es va veure augmentat dues vegades. En primer lloc, els Corbera estaven pagant un censal de 9.022 ll., pensió anual de 363 ll., que gravava la baronia, a favor del convent de Santa Caterina de Barcelona. Doncs bé, a la venda final ens trobarem que llavors el pagava Francesc de Montserrat... D'altra banda, en els mesos subsegüents aniran caient un reguitzell d'adicions sobre els Montserrat, que no semblava tenir final: el 13 de febrer de 1673, 550 ll.; el 27, 275 ll. més 275 ll. (que Corbera devia al canonge Gabriel Teixidor); el 22 de març, 275 ll. (95 ll. de les quals eren per pagar a Diego Girón de Rebolledo com a procurador de Miquel Sabater); el 12 d'abril, 385 ll.; el 14, 110 ll.; el 29, 165 ll.; el 15 de maig, 165 ll., etc.⁽¹¹⁾.

La gènesi de la transacció a carta de gràcia implicava que entre venedor i comprador s'esdevingués un pols entre la capacitat de recuperació del primer i la d'adquisició del segon, de manera que les adicions eren punts a favor del comprador, perquè com més alt fos el preu de l'operació més difícil ho tenia el venedor per recuperar algun dia allò que venia. De bona gana, doncs, s'hi devia avenir Montserrat, a tots aquells pagaments, malgrat que pogués

(11) ACA, Al·legacions de 26 de març de 1689, f. 166-157, numeració a l'anvers dels fulls.

semblar un abús per part dels Corbera. En aquest sentit, Francesc de Montserrat va saber preparar-se bé el terreny, perquè després de l'acció de 15 de maig de 1673, va demanar la facultat per tal de construir una habitació al castell d'Altafulla i una tribuna a l'església, i també un pont per passar d'un lloc a l'altre; les despeses desemborsades se sumarien al preu de la compra (atès que eren inversions amb les quals es millorava el patrimoni de la baronia), petició que els Corbera van concedir el 23 de maig. Amb el cost d'aquestes obres el preu total de l'operació pujava uns milers de lliures més, Montserrat anava per bon camí però no tenia pressa.

La tindria més tard, després d'augmentar una nova tongada d'adicions: el mateix 23 de maig, 220 ll.; el 6 de juny, 640 ll. 15 s.; el 14, 137 ll.; el 26, 137 ll.; el 13 de juliol, 275, i el 23, 550 ll. més. En dos mesos s'havien pagat gairebé dues mil lliures més, i el futur marquès de Tamarit va voler més garanties per tal que Altafulla no se li escapés. El mateix dia que desemborsava les 550 ll. de l'última adició, aconseguia que Josep de Corbera li cedís tres drets: primerament, que la hipotètica retrovenda, si s'esdevenia, devia realitzar-se al comptat (i si no Francesc de Montserrat podia negar-se a signar la revenda). En segon terme, Corbera s'obligava a no vendre's el dret de lluir (o sigui d'efectuar la revenda) a una tercera persona que no fos el mateix Montserrat. Finalment, Corbera li concedia també el dret de fadiga sobre la baronia, és a dir que Montserrat obtenia la primera opció en les transaccions de domini útil que es fessin a Altafulla i la Nou. Amb aquestes prerrogatives s'anava acostant el final d'aquella història. La poma estava ja molt madura, però faltaven quasi dos anys perquè caigués.

L'any 1673, encara contemplà dues adicions més, una de 275 ll. el 14 d'agost, i una altra de 137 ll. el 6 de setembre. En tot el 1674 no s'enregistra cap moviment, i finalment, el 5 de maig de 1675 s'esdevé el desenllaç final de tot el procés. Els Corbera atorgaren la venda perpètua de la baronia a Francesc de Montserrat pel preu de 21.901 ll., de les quals 10.570 ll. corresponien a la venda feta a carta de gràcia i ulteriors adicions, i a més, el comprador devia reservar-se: 9.202 ll. per lluir el censal creat a favor del convent de Santa Caterina, 333 ll. d'un préstec graciós, 1.100 ll. per un deute que hom pagaria a un tal Francesc Perellós, i per fi 687 ll. que segurament eren les despeses per la venda. L'import total de la venda que devia resquitar-se a Corbera sumava 21.892 ll. (pràcticament les 21.901 ll. si tenim en compte els sous que no hem comptabilitzat). En definitiva, amb aquella venda, Francesc de Montserrat i els Corbera feien creu i ratlla.

FRANCESC DE MONTSERRAT DESAPAREIX D'ESCENA

Francesc de Montserrat i Vives obtenia, el 1681, el títol marquesal de Tamarit⁽¹²⁾, i el 1683 era inclòs al Llibre Verd; en la seva inscripció figurava com a 1r. marquès de Tamarit, baró de Ribelles, senyor d'Altafulla i la Nou, de Montoliu, del Morell i de Botarell, carlà de Montbrió i governador (del Camp) de Tarragona⁽¹³⁾.

Encara que la interposició del plet fou el 16 de juny del 1687, les primeres al·legacions que trobem porten data del 30 d'octubre del 1688. És el mateix any en què moria Montserrat⁽¹⁴⁾. Podríem deduir que mentre aquest va viure, o es va trobar amb plenes facultats, hom no va gosar disputar-li la baronia altafullenca (potser ja davallava des del 1687). La seva intensa activitat en el món mercantil i la gran capacitat de negociant que li va permetre aplegar una fortuna considerable, devien reputar-li també una fama de pledejador temible. El seu caràcter actiu i dinàmic es detalla amb encert en la síntesi biogràfica a què hem fet referència⁽¹⁵⁾, però també es recull en unes al·legacions del plet, de data 26 de març del 1689: «... lo noble Dn. Franc(cis)co Monserrat y Vives y quan morí marquès de Tamarit era home de molts negocis y tingué molts asientos del Rey n(ostr)e S(enyo)r (Déu lo guarde) de manera que sempre pugué correr son diner sens tenirlo ocíos dexas y prenent moltes partidas de diner a cambi p(er) assistir a sos negocis...»⁽¹⁶⁾.

ELS PROTAGONISTES DEL PLET

Quina base tenien els Corbera per reclamar, després de 13 anys, l'anul·lació d'una venda formalment legal? Bé, primerament cal tenir en

(12) FLUVIÀ i ESCORSA, Armand de: «Títulos nobiliarios concedidos a familias catalanas», dins *Documentos y Estudios. Materiales para la Historia institucional de la ciudad*, de l'Institut Municipal de Historia de Barcelona, juny de 1966, p. 22.

(13) ACA, Llibre Verd.

(14) Concretament l'11 de maig del 1688; ROVIRA i GÓMEZ, Salvador-J.: op. cit., p. 5.

(15) ROVIRA i GÓMEZ, Salvador-J.: op. cit., pp. 5-7.

(16) ACA, Reial Audiència, plet civil núm. 1.148, p. 157; No podem començar a tractar el plet sense agrair d'antuvi l'inestimable ajut del nobiliarista Pablo de Sàrraga y Semper, eruditíssim coneixedor de la ciència nobiliària, que ha posat al meu servei, com sempre desinteressadament, l'extracte d'unes publicacions de 1832 i 1833 que resumien el plet, a més dels seus consells i dilatada experiència. Gràcies al seu ajut m'ha estat molt més fàcil seguir el fil conductor d'un plet de tanta durada i de tanta complexitat com ho palesen els seus set actors i més de 50 implicats. Les dades que em facilità Sàrraga vaig tenir ocasió de poder-les anar corroborant posteriorment amb una lectura més minuciosa i acurada del plet.

compte que els actors (els denunciants o reclamants) eren Diego de Sarmiento y Zúñiga i Elisabet M. de Corbera i Blanes, gendre i filla de Josep de Corbera i de Maria de Blanes, els quals ja devien ser difunts.

Els venedors de la baronia d'Altafulla i la Nou no tenien potestat per alienar-la, atès que el patrimoni Corbera, estava vinculat, és a dir, en fidei-comís. Això es feia per tal de salvaguardar l'herència incòlume per als descendents⁽¹⁷⁾. En aquest cas, els descendents eren Elisabet M. de Corbera, com a propietària i Diego de Sarmiento com a usufructuari o consort. Hereus virtuals, s'havien quedat sense una herència que els hauria de pertànyer per dret de família.

Els reus (reclamats, denunciats, o la part contrària), en desaparèixer el primer marquès de Tamarit, esdevenien els seus successors, Antoni de Camporrells i Gertrudis de Montserrat, marquesos de Tamarit. Antoni de Camporrells i Callart, baró de Biosca i Taltaüll, habitava a Barcelona i era fill de Joan de Camporrells i d'Agnès Gallart. S'havia casat amb la filla hereva de Francesc de Montserrat i Teresa Vives el 27 de juliol del 1665⁽¹⁸⁾, l'enllaç li havia permès posseir també el títol tamaritenc.

Però seria més encertat dir que els reclamants eren els Corbera i llurs descendents, i que els reclamats eren els Montserrat i llurs descendents, perquè aquest plet que s'endegava a final del segle XVII, no s'acabà fins ben entrat el XIX (1688-1835), i al llarg de segle i mig, l'obligació de vindicar i de defensar anirà passant de pares a fills. Després de Diego Sarmiento i d'Elisabet M. de Corbera, vindicarà Josep Antoni de Rubí, marquès de Rubí; segon marit, vidu, d'Elisabet M. de Corbera, i posteriorment: Gaietà M. Pignatelli i de Santcliment (nét del marquès de Rubí), Pere Jordán d'Urries i Pignatelli Santcliment, (nebot de l'anterior), Pere Jordán M. d'Urries i Fuenbuena (fill de l'anterior), Pere Ignasi de Corbera i de Santcliment (en realitat, Urries i Bucarelli, fill de l'anterior), etc. I per part dels

(17) Altres exemples sobre vinculacions patrimonials es poden trobar fàcilment a la documentació testamentària, patrimonial o jurídica de qualsevol família noble. Josep M. TORRAS i RIBÉ utilitza una terminologia diferent: la constitució d'hereus gravats «... acte que, a part d'impedir la dispersió de la fortuna familiar, conferia un cert atribut de noblesa...». En el seu estudi sobre els Padró d'Igualada, aquest autor n'exemplifica algun cas «(Nota 52) No posseïm el document de constitució d'hereu gravat. Amb tot, les referències a aquesta constitució són molt concretes, ja que precisament en un plet, el gendre de Francesc de Padró l'acusa de que, malgrat ésser hereu gavat, ha dilapidat bona part del patrimoni familiar. Sembla que la constitució d'hereu gravat fou obra de Josep Padró i Bas els primers anys del segle XVIII»; TORRAS i RIBÉ, Josep M.: *Evolució social i econòmica d'una família catalana de l'Antic Règim. Els Padró d'Igualada (1642-1862)*, Fundació Salvador Vives Casajuana, Barcelona, 1976, p. 39.

(18) AHAT = (Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona) Matrimonis de Tarragona, 1652-1696, f. 45v.

Montserrat, desaparescuda Gertrudis de Montserrat, vídua de Camporrells, defensaran la baronia altafullenca: Josep de Montserrat i Peguera, successor del matrimoni Camporrells-Montserrat, i després d'ell, Baltasara de Montserrat d'Ustariz i de Peguera, filla de l'anterior; finalment, Joan de Suelves i de Montserrat, fill de Baltasara.

Bé que ara davallem per l'arbre genealògic d'ambdues famílies per indicar actors i reus, hauríem de pujar, en canvi, si volem trobar els antecedents que ens expliquen el «quid» de la qüestió per la qual pledejaven.

ANTECEDENTS DEL PLET. LES VINCULACIONS⁽¹⁹⁾

La base legal sobre la qual es basava el matrimoni Sarmiento-Corbera era el caràcter de fideicomís que tenia el patrimoni familiar, i, per tant, la impossibilitat de ser alienat. El fideicomís podia establir-lo testamentàriament qualsevol possessor; i llurs successors, si volien heretar-lo, havien de respectar-lo. Llavors es deia que el patrimoni quedava «vinculat» (en el plet se l'anomena «fideicomisat gradual, primogenital, real y perpetuo»).

Els Corbera havien aplegat els patrimonis de la seva família i també els de Santcliment i els de Castellet, tots vinculats; en aquest cas, doncs, per partida triple. La primera vinculació es produí el 9 de setembre del 1553, data en què testava Rimbau de Corbera, imposant el seu cognom i armes als descendents del seu llinatge.

Posteriorment, el 26 de juliol de 1560, testava a Barcelona Lluís de Castellet i d'Icart, senyor d'Altafulla i la Nou, de Castellví i alcaid del castell de Tarragona, i imposava el seu cognom i armes als descendents que vol-

(19) El resum sucinte d'aquests antecedents l'hem tret d'un opuscle imprès a Barcelona el juliol del 1832, titulat «*Memorial ajustado del Pleito que en la Real Audiencia de Cataluña y Sala segunda Civil sigue D. José Pascual de Santcliment, antes Marimón, marques de Serdañola, contra D. Juan de Suelves y de Montserrat marqués de Tamarit, y D. Pedro Ignacio de Corbera y de Santcliment, marqués de Ayerbe, sobre vindicación por fideicomiso de la Baronia de Altafulla, lugar de la Nou y termino de Semna con todos sus agregados*». El fullet, d'unes 70 pàgines, en foli, és com una acumulació resumida dels al·legats del plet. A més de l'exemplar que s'adjunta a la documentació del plet —ACA, Reial Audiència, plet núm. 1.148— n'hi ha d'altres a la Biblioteca Nacional de Catalunya, secció de reserva, signatura «Arch. 635».

guessin succeir-lo. És aquesta la vinculació que ens interessa, perquè es refereix al patrimoni que aplegava la baronia d'Altafulla i la Nou⁽²⁰⁾.

La vinculació del patrimoni Santcliment datava del 13 de juliol del 1607, i la imposà en el seu testament Guillem-Ramon de Santcliment i de Centelles⁽²¹⁾, cavaller de Santiago (1580), comanador d'Horcajo (1589) i de Moratalla (1596); era ambaixador del rei de Castella i d'Aragó a Alemanya quan esdevingué la seva mort el 1608 a Praga.

Els patrimonis anaren passant als successors designats en els testaments, però per impossibilitat o mort sense descendència dels primers cridats a succeir, tots tres patrimonis acabaren ajuntant-se en Lluís de Corbera de Santcliment i Oliver, avi dels Corbera venedors.

UNA PRIMERA ALIENACIÓ DE LA BARONIA ALTAFULLENC

Lluís de Corbera de Santcliment i Oliver havia heretat Altafulla i la Nou de la seva tia-àvia Magdalena d'Homs, vídua de Lluís de Castellet i d'Icart, en virtut del seu testament del 16 de març del 1593. Amb tot, ja va tenir problemes per tal que els marmessors de Magdalena d'Homs li lliuressin l'herència, car la pretenien retenir al·legant la vinculació que n'havia fet el seu marit. El plet que se suscità el va guanyar Lluís de Corbera per sentència del 10 d'abril del 1595.

Alguna raó devien tenir els marmessors, si pensem que els seus temors de no veure respectada la vinculació es van confirmar el 23 de setembre del 1609, data en què Lluís de Corbera es venia Altafulla, la Nou i Semna, a més d'altres possessions i immobles, per 33.700 ll., als marmessors de confiança de Guillem-Ramon de Santcliment i de Centelles⁽²²⁾. Trencava així el fideicomís imposat pel seu parent i benefactor Lluís de Castellet i d'Icart; però per una juguesca de la vida, el patrimoni alienat tornaria a ser seu vint-i-cinc anys més tard.

(20) Una còpia transcrita del document podem trobar-la a Antoni VIRGILI, «Lluís de Castellet, senyor d'Altafulla i la Nou», dins *Estudis Altafullencs*, 13, 1989, pp. 19-25. La clàusula de la vinculació es llegeix a la pàgina 23.

(21) Hom pot consultar-ne l'extracte en el plet, i complet a: ARXIU NOTARIAL DE BARCELONA, Galceran Severo Pedralbes, not., plec escrit, 1599-1616, s/p.

(22) Relacionat amb aquesta alienació deu tenir el seu origen i raó de ser el capbreu del 1609, que Lluís de Corbera va fer del terme altafullenc. Segurament va constituir la base sobre la qual va poder avaluar quant n'hi darien per la seva baronia.

Hem parlat abans del testament de Guillem-Ramon de Santcliment, fet a Praga el 1606, en el qual designava uns marmessors de confiança (els cònsuls primer i segon de Barcelona) que havien d'administrar el seu llegat. Aquests invertiren, comprant la baronia d'Altafulla i la Nou a Lluís de Corbera⁽²³⁾. Tanmateix, Lluís de Corbera estava cridat a succeir Guillem-Ramon de Santcliment en quart lloc, i per mort sense descendència dels primers, acabà trobant-se al davant d'aquesta successió.

Cap al 1630, els cònsols de Barcelona, que eren els marmessors designats del patrimoni Santcliment, havien descurat considerablement les seves obligacions envers l'administració del llegat (sobre tot la baronia altafullenca). El patrimoni Santcliment no solament no va créixer sinó que va disminuir en «... molts milenars...». Hem d'entendre que es referien a milers de lliures, i això eren molts diners per perdre'ls per descurança... Lluís de Corbera es devia neguitejar amb aquesta situació, i el 20 de setembre del 1635 interposà plet, a la Reial Audiència, contra els marmessors del llegat Santcliment, reclamant l'administració d'un patrimoni que acabaria pertanyent-li. Cinc anys més tard, el 20 de setembre del 1635, s'esdevenia un acord entre les parts, i els marmessors del llegat Santcliment signaven concòrdia amb Corbera i li retornaven l'administració del llegat⁽²⁴⁾.

Recuperava, doncs, el patrimoni (vinculat) Santcliment, engrossit per Altafulla, la Nou i Semna, que ell mateix, agafant-ho del patrimoni Castellet, havia venut. «Tot quedava en família» i aquesta primera «relliscada» quedaria impune.

TRADICIONAL INFRINGIMENT DE LES DISPOSICIONS VINCULATÒRIES EN LA FAMÍLIA CORBERA

En un altre ordre de coses, hi ha l'obligació de mostrar les armes i el cognom del vinculador «sense mixtura», és a dir, sense recórrer a ajuntar dos cognoms. Resulta obvi que, com a molt, l'adopció de cognom pot fer-

(23) També invertiren amb altres compres, com la de la baronia de Talavera i el lloc de Pavia, que adquiriren, el 17 de novembre de 1613, per 48.000 ll.

(24) ACA, Reial Audiència, plet civil núm. 36, f. 3 i ss. Dada facilitada per Pablo de Sàrrega y Samper.

se una vegada (i això renunciant al propi cognom, si no coincideix amb el que s'ha d'adoptar), però no tres⁽²⁵⁾.

En el cas dels Corbera, notem que van afegir-se el cognom Santcliment darrera del de Corbera, creient complir així amb la disposició vinculant de Guillem-Ramon de Santcliment. El patrimoni Santcliment devia ser molt més important que el Castellet (Altafulla, la Nou i Semna), perquè no feien el mateix amb el cognom Castellet, i en el plet figuren unes al·legacions que incideixen únicament en aquesta qüestió i acusen directament els Corbera: «... en força del vincle ordenat per dit En Lluís de Castellet havent de pendrer y aportar nom y armes de Castellet i tenint com té esta condició notòria incompatibilitat ab lo vincle y successió de la casa de Sant Climent (...) y així be es notori lo defecte de acció en la noble part altre per a poder vindicar y demanar dita Baronia y castell de Altafulla y la Nou encara que elegís aquella la successió y heretat de la casa de Sant Climent...»⁽²⁶⁾.

Curiosament, el cognom Santcliment, vinculat el 1606, era l'únic que no es feia obligatori de mantenir. Guillem-Ramon de Santcliment havia estat més flexible en vincular, i tolerava la pèrdua del cognom dels seus successors si una pubilla s'unia amb algú que «... fos condecorat ab lo títol de Compte, Marquès o Duch o cavaller o de tal qualitat que fos més rich y tingués major hazienda...»⁽²⁷⁾. Castellet i Corbera són cognoms que els descendents de la família perdran (el 1593 i el 1708 respectivament) però hi haurà una dèria per ostentar el de Santcliment, com si aquest es tractés de la panacea de tots els drets patrimonials vindicants. No podem retreure'ls-hi si tenim en compte que podia ser el més important. Pensem quines inversions feien els marmessors del llegat de Guillem-Ramon de Santcliment, per tal de rendibilitzar el capital: la primera compra de la baronia

(25) En aquests casos, les nissagues recorrien, de vegades, a emprar el cognom adequat només en la documentació que hi fes referència; d'altres, simplement, no en feien cas. La llei solament hi intervenia en cas que una tercera persona denunciés la infracció per via judicial, però perquè això s'esdevingués, aquesta tercera persona havia de ser interessada, i per ser-ho, calia que pertangués a la família del denunciat, ésser un parent molt proper, cridat a succeir-lo en cas de la seva desaparició. El pes de família es feia notar, i eren rars els casos en què saltant-se normes i interessos de família, un individu gosés pledejar contra el cap de la seva família per arrabassar-li el patrimoni. Només quan el posseïdor podia posar en perill el patrimoni (per la seva incapacitat mental, per dilapidador, per activitats polítiques contra el poder establert, etc.) podia ser que la família fes pinya en contra i facultés un dels seus membres per salvaguardar el patrimoni familiar.

(26) ACA, Al·legacions de 18 de març de 1700, p. 52.

(27) Id.

d'Altafulla per 33.700 ll. i també la compra, quatre anys després, el 1613, de la baronia de Talavera i el terme de Pavia, per 48.000 ll.⁽²⁸⁾. Estem parlant d'un potencial líquid de més de 80.000 ll...

LA CONCÒRDIA DE 1701⁽²⁹⁾

Interposat, doncs, el plet, des del 1687, el matrimoni Camporrells-Montserrat defensà l'adquisició feta els anys 1673 i 1675 pel primer marquès de Tamarit, malgrat que els Corbera en pretenien l'anul·lació. Aquests s'escudaven darrera de la vinculació, però això no obstava perquè esgrimissin d'altres raons, com ara la incapacitat de Maria Blanes, esposa de Josep de Corbera, de subscriure contractes per un volum líquid superior al del seu dot. Efectivament, sembla que el dret català, sempre amatent a emparar la dona catalana, disposava que «el dret que las mullers en los contractes que firman ab sos marits no podan obligarse de manera en tanta quantitat que resten indotades...»⁽³⁰⁾. Aquest només constitueix un exemple que ens il·lustra sobre la capacitat de litigi que podia adquirir-se amb els serveis d'advocats competents. A l'ensem ens adonem que els Corbera, que devien conèixer, com qualsevol altre ciutadà, la consuetud, l'havien ignorat en implicar Maria Blanes en la venda de la baronia altafullenca; però no oblidem que la ignorància de la llei no és una raó que prevalgui en el Dret. Si aquest al·legat tenia alguna base legal, els Corbera havien defraudat novament la Llei.

L'estira i arronsa jurídic es perllongà fins que el 20 d'agost del 1701 s'aconseguia un enteniment entre les dues parts. A tal efecte se signava una concòrdia entre Gertrudis de Montserrat, baronessa d'Altafulla i marquesa de Tamarit, i Elisabet M. de Corbera, «sense intervenció ni consentiment» del seu marit Sarmiento, absent del Principat. Aquest indicatiu mena a sospitar que el principal interessat a moure causa per la baronia altafullenca podia haver estat ell, Diego de Sarmiento, i, ara que romanien ben lluny, Elisabet M. de Corbera tancava la qüestió. Tenia prou motius per fer-ho. Per sentència d'octubre del 1699 havia perdut un altre plet (o el

(28) «*Memorial ajustado del Pleito que en la Real Audiencia de Cataluña...*», op. cit.

(29) Una còpia de la concòrdia s'adjunta al full 77 del plet.

(30) Capítol 6è. dels al·legats de 7-02-1689, f. 26 – 1a. numeració–.

mateix?) sobre la incompatibilitat dels patrimonis vinculats («mayorazgos») de Santcliment i de Corbera, i era comminada a renunciar a un dels dos a favor de la seva tia Jerònima, casada amb un Marimon, marquès de Serdanyola. Perdia, doncs, la meitat del patrimoni, i no devia sentir-se prou solvent com per seguir pagant el plet contra la marquesa de Tamarit⁽³¹⁾.

En virtut de la concòrdia, Gertrudis de Montserrat haurà de pagar a Corbera 10.275 ll., de les quals, 6.000 ll. les faria efectives lluint el censal que sobre la baronia d'Altafulla s'havia establert a favor dels Corbera (i que els Montserrat pagaven religiosament amb pensió anual de 300 ll.). El preu hauria pogut ser molt més alt si no s'haguessin considerat les inversions que els Montserrat havien abocat a Altafulla per diverses «... obres y millores fetes fins avuy en dit castell...», valorades en 21.901 ll. (que nosaltres observem que coincideix amb el preu pagat en la venda del 1675... Potser a això es referia el document).

Per la seva banda, els Montserrat s'asseguraven que els Corbera els cedien tots els drets, haguts i per haver, reals i de fideicomís, sobre Altafulla i la Nou i se'n desentendrien per sempre més: «Ab el censal lluit Isabel de Santcliment traspasa a la Marquesa de Tamarit tots els drets per usar i valerse (...) defensar la dita Baronia de Altafulla ab totes sas vendas y jurisdiccions, drets, pertinencias de aquella, contra qualsevols acrehadors, y altres qualsevols personas que los mogueren o intentaren acció, questió, petició o demanda alguna en judici y fora de ell (...) en virtut de la present concòrdia lloa, aproba, ratifica y confirma las sobreditas Ventas a carta de gràcia y perpètua de la d(it)a Baronia de Altafulla...», i afegeix posteriorment: «... i renuncia a favor de la Marquesa de Tamarit perpetuament tots y qualsevols drets, accions, credits y prebencions, que ara y en qualsevol temps esdevenidor empetescan y pugan competir sobre la d(it)a Baronia de Altafulla (...) tant en los béns y drets seus propis (d'Elisabet de Corbera Santcliment) com de los fideicomisos de dits il(ust)es. S(enyo)rs Dn. Guillem Ramon de Sant Climent, Dn. Lluís de Castellet, Francisco de Corbera y de Sant Climent (?) y de altres qualsevols antecessors de dita (...) sens que dita Il(ust)re Senora d(it)a Isabel M. de Corbera Sant Climent ni per los successos en sos bens, ni en los dels sobredits y altres qualsevols fideicomisos se puga intentar moure ni suscitar en temps algú dret, acció, pretenció ni demanda alguna sobre la Baronia de Altafulla...».

(31) «Memorial ajustado del Pleito que en la Real Audiencia de Cataluña...», op. cit. La referència a aquest plet es pot trobar a: ACA, Reial Audiència, plet civil núm. 51.

EL COST DE LA BARONIA ALTAFULLENC

Fins al 1701 els Montserrat havien pagat i callat, i entre una cosa i l'altra, havien desemborsat un import de més de 32.000 ll. en concepte de l'adquisició d'Altafulla i la Nou. Dista considerablement de les 6.109 ll. de la primera transacció a carta de gràcia, però creiem que no era el preu real de la baronia i que els Montserrat havien fet un bon negoci. Ens fonamentem, no solament sobre la decidida voluntat de les dues parts en conflicte per fer-se amb ella (els Corbera, per creure que s'havien després de la baronia per massa pocs diners, i els Montserrat, per aferrar-se a una adquisició feta a bon preu), sinó també en la comparació que establím amb la venda efectuada el 1609. En aquella avinentesa, el preu pujava fins a 33.700 ll. Malgrat que en dita operació s'hi afegien els delmes, dominis i censos de Castellvell de la Marca (Sant Jaume dels Domenys) i altres paròquies circumdants, hem de tenir en compte que la venda era amb pacte de retro, és a dir, a carta de gràcia, i per tant el preu sempre ha de ser molt per sota del real.

Un altre punt de referència ens el podria donar el preu que va costar una altra senyoria del Principat, la d'Orpí, compra que realitzaren els Serrals d'Igualada als Ortal de Saragossa, el 1677 (només dos anys després de la que tractem). Orpí, els costà 9.500 ll., i comptava amb 874 jornals de terra⁽³²⁾.

Malauradament, no tenim dades similars de la baronia d'Altafulla i la Nou; únicament del terme altafullenc. El 1609, amb motiu de la capbreuació que efectuà Lluís de Corbera i Castellet, hom recomptava un total de 1.081 jornals al terme d'Altafulla. Considerem que és una dada força fiable, perquè no era un capbreu de «tràmit», és a dir, per ratificar la propietat directa de Corbera. Aquest capbreu va servir de base, segurament, per a l'avaluació de la baronia altafullenca, ja que aquell mateix any (1609) Lluís de Corbera se la venia. Aquesta circumstància li dóna una fiabilitat teòrica molt gran. Del 1757 tenim un cadastre d'Altafulla, que donava una xifra de jornals increïblement baixa: 404⁽³³⁾. Finalment, per una diligència apuntada amb posterioritat en el mateix capbreu del 1609, sembla que l'«Apeo» de 1777 havia comptabilitzat 3.920 jornals⁽³⁴⁾.

(32) TORRAS i RIBE, Josep M.: *Evolució social i econòmica d'una família catalana de l'Antic Règim. Els Padró d'Igualada (1642-1862)*, Fundació Salvador Vives-Casajuana, Barcelona, 1976, pp. 77-78.

(33) NAVARRO MIRALLES, Luis: «Altafulla a través de su catastro de 1757», *Estudis Altafullencs*, 5, (1981), p. 50.

(34) El capbreu se serva a l'ARXIU HISTÒRIC ARXIDIOCESÀ, Altafulla, caixa 1a., núm. 10.

Any	Jornals	
	Segle XVII	Segle XVIII
1609	1.081	
1757		808
1777		3.920

La xifra de 1757 ens sembla baixa en comparació amb la que hom dona el segle anterior. La que se surt de tota consideració lògica és la del 1777, exageradament alta en comparació amb les altres dues, i també, per exemple, amb la que podia tenir la superfície del terme de Tarragona, localitat molt més gran que Altafulla, a la qual calculem entre 2.500 i 3.000 jornals, a la primera meitat del segle XVIII⁽³⁵⁾.

Sense atendre els condicionants socio-econòmics que determinaven el valor de les baronies d'Orpí i d'Altafulla, i basant-nos únicament en l'espai de les seves respectives superfícies, podem establir una simple comparació de valors.

La relació entre 874 jornals (Orpí) i 1.081 jornals (Altafulla), és molt similar, aproximadament d'1/1'2. En canvi, la relació entre les 9.500 ll. que costà Orpí amb les 32.000 ll. que es pagaran per la baronia d'Altafulla, és més desproporcionada, aproximadament d'1/3'5. D'acord amb aquesta comparació, Altafulla havia costat, en proporció, tres vegades més que Orpí. És clar que la baronia altafullenca comprenia la Nou i Semna, i això equilibra considerablement tota consideració comparativa entre ambdues baronies.

EL PLET CONTINUA MALGRAT TOT

Des de la concòrdia del 1701, el plet havia quedat en suspens, fins que l'any 1708 el tornava a activar Josep-Antoni de Rubí, marquès de

(35) No sembla viable considerar la possibilitat que la mesura del jornal emprat a Altafulla hagués experimentat cap canvi entre les dates exposades. Malgrat l'edicta del 15 d'abril del 1716, pel qual hom va procurar unificar les mesures de superfície de tot el Principat, a Altafulla van seguir calculant sobre la base del jornal de 2.050 canes, fins a mitjan segle XIX; COLOMER i NAVARRO, Joan: «Aproximació aritmològica a les mesures catalanes antigues emprades al Camp de Tarragona», a *Miscel·lània Ribetana*, 2, El Brugent, 1989, p. 85. D'altra banda, cal tenir en compte que el jornal altafullenc era diferent del de Tarragona, el jornal dit «estadístic», de 2.500 canes. El d'Altafulla era aproximadament 1/5 part més petit. Aleshores, la comparació que féiem entre el nombre estimat de jornals entre Altafulla i Tarragona, s'equilibra considerablement.

Rubí, vidu d'Elisabet M. de Corbera de Santcliment i Blanes, i al cap de poc temps tornà a quedar parat⁽³⁶⁾. Potser hauriem de relacionar, d'alguna manera, la reactivació del procés amb el fet que, el gener i febrer del 1706, el rei-arxiduc Carles III havia requisat els béns del marquesat tamaritenc⁽³⁷⁾. Possiblement també hi influí el fet que la responsable de la concòrdia del 1701 ja havia desaparegut de l'escena⁽³⁸⁾.

El 1756, hi ha una nova reactivació del plet. Aquest cop anava a càrrec de Gaietà M. Pignatelli i de Santcliment, fill de Francisco Pignatelli i d'Eimerich i de M. Francisca de Corbera de Santcliment i de Rubí (filla de Josep-Antoni de Rubí i d'Elisabet M. de Corbera i Blanes), qui manifestava que per mort dels pares, oncle i germans, li corresponia l'herència fideicomisada de Guillem-Ramon de Santcliment. Per part dels Montserrat hi havia, aquesta vegada, el successor d'Antoni de Camporrells i Gertrudis de Montserrat, Josep de Montserrat, marquès de Tamarit, i més tard, la filla Baltasara de Montserrat. Altre cop van ploure a la Reial Audiència autos i al·legats de les dues parts confrontades, que no manifestaven, en general, altra cosa que no s'hagués dit ja.

Després d'un nou període en suspens, l'any 1798 Pedro Jordán de Urríes, nebot de Gaietà Pignatelli, obria novament el procés. No ho féu per gaire temps, perquè traspasava l'any següent: els seus successors, Pedro Jordán de Urríes y Fuenbuena (mort el 1810) i el nebot d'aquest Ignacio Jordán de Urríes y Bucarelli, intituat de Corbera i de Santcliment, el continuaren. Eren marquesos d'Ayerbe per línia agnàtica i de Rubí, pels Pignatelli-Rubí, però no oblidaven l'herència Santcliment que els pertocava per descendir d'uns avantpassats que, probablement, ni ells mateixos devien encertar a relacionar si no era amb un esquema genealògic al davant.

A tots aquests actors, devia afegir-se'n un altre de nou, d'una altra família: Josep Pasqual de Santcliment òlim Marimon, marquès de Serdanyola. Era rebesnét de Fèlix de Marimon i de Jerònima de Corbera i Santcliment, i per tant, cosí quart del Jordán de Urríes. La sentència del 1699 havia declarat la incompatibilitat dels vincles Santcliment i Castellet. El pri-

(36) «*Memorial ajustado del Pleito que en la Real Audiencia de Cataluña...*», op. cit.

(37) VOLTES BOU, Pere: «Materiales para el análisis socio-económico de la Cataluña del primer cuarto del siglo XVIII», dins *Cuadernos de Historia Económica de Catalunya*, Barcelona, 1969-1970, p. 332.

(38) Elisabet M. de Corbera i Blanes havia testat el 22 de desembre del 1706 (AHN. Joan Francisco Verneda, not., 2on. llibre de testaments, 1694-1707, f. 1; hi consta que havia traspassat abans del 1708.

mer va quedar per Jerònima, per ella i per als Marimon, marquesos de Serdanyola; i per això Josep Pasqual de Marimon pretenia la baronia altafullenca, per considerar-se l'hereu del patrimoni Santcliment. Per la seva banda, els Jordán de Urries, marquesos d'Ayerbe i de Rubí, la pretenien com a hereus del patrimoni Castellet. Resulta curiós pensar que es posaven sobre la taula més pretensions que no pas coses a pretendre. Si hagués guanyat aquesta part, s'hauria hagut de repartir la baronia.

Per la part contrària, cal puntualitzar que Baltasara de Montserrat havia mort quatre anys abans, i que la succeí el seu fill Joan de Suelves i de Montserrat, l'últim marquès de Tamarit que participà en aquest plet.

LA FI

Ben entrat el segle XIX, trobem les últimes actuacions d'aquest llarg plet. El 5 de març del 1817, recau sentència de la Reial Audiència, per la qual s'absolia el marquès de Tamarit. Els dos punts sobre els quals gravitava tota la qüestió sembla que eren la venda a carta de gràcia del 1672 i la definitiva del 1675, i la concòrdia del 1701. El marquès d'Ayerbe demanava l'anul·lació d'aquells actes, i per tant la renúncia dels marquesos de Tamarit a la baronia d'Altafulla, per tal que retornés a la seva família. I no només això, sinó també tots els fruits i beneficis percebuts de l'esmentada baronia des que els Montserrat hi entraren en possessió (i això podria representar una xifra astronòmica...). Els Suelves, no cal dir-ho, demanaven l'absolució, i el pagament de costes judicials a càrrec de la part contrària. La sentència fallà, com hem dit, a favor del marquès de Tamarit, imposà silenci a Ayerbe i féu pagar les costes que corresponien a cada part.

Els marquesos d'Ayerbe no tardaren a apel·lar la sentència, tot interposant suplicatoris; el 8 de març⁽³⁹⁾ i també el 12 de juny següent⁽⁴⁰⁾. Posteriorment, segueixen provisions de procuradors i més al·legats, els anys 1822, 1825, 1828... Sens dubte la causa seguia endavant, encara que estava tocada de mort ja que la raó es decantava irremissiblement a favor de Tamarit.

Prova del dinamisme del procés en la dècada dels anys trenta del se-

(39) «Memorial ajustado del Pleito que en la Real Audiencia de Cataluña...», op. cit.

(40) Ibid., pp. 733-734.

gle XIX són els tres opuscles que resumien el plet des dels seus orígens, i que foren impresos a Barcelona entre 1832 i 1833⁽⁴¹⁾.

El 29 d'abril del 1833 hi ha una nova sentència, que declara subsistents les vendes d'Altafulla i la Nou, atorgades el 1673 i el 1675⁽⁴²⁾.

No creiem ser capaços de veure clarament la fi del procés, però podria estar darrera d'un al·legat del 4 de novembre del 1835, en el qual el procurador del marquès de Tamarit observava la improcedència de ministrar providències del plet en 3a. instància (possiblement es referia a l'aportació de proves apel·latòries) «... y así V.E. lo estimó en la R(ea)l Sentencia de 29 de Abril de 1833. Si bien Sardanyola interpuso suplicación de este punto, la renuncia en debida forma, cuya renuncia le fue admitida con R(ea)l auto de 27 de Enero de 1834. Consecuente el Tribunal a estos principios, se sirvió declarar con otro R(ea)l auto de 10 de Abril del mismo año que no havia lugar en esta tercera instancia a admitirse prueba alguna de las partes, como realm(ente) no se ha ministrado (...) he sostenido en autos que el advte. no tenia derecho a promoverlas y que no podía ocupar la atención del tribunal...». S'estaven esgotant els recursos apel·latoris del marquès d'Ayerbe, i aquests autos devien ser, sinó els darrers, sí dels últims.

La manca de cap altra sentència posterior ens permet asseverar que la causa s'extingiria vers el 1835, absolvent el marquès de Tamarit i sense atendre les reclamacions dels descendents dels Corbera. Pensem que la fi del litigi havia de venir de la mà de l'extinció legislativa de les senyories, l'any 1837. La qüestió senyorial, tocada de mort des de la Constitució de Cadis del 1812, no es perllongaria més enllà del règim absolutista de Fer-

(41) Ja hem fet referència, en el decurs d'aquest treball, al primer: *Memorial ajustado del Pleito que en la Real Audiencia de Cataluña y Sala segunda Civil sigue D. José Pascual de Santcliment, Antes Marimon, marques de Serdañola, Contra D. Juan de Suelves y de Montserrat, Marques de Tamarit, y D. Pedro Ignacio de Corbera y de Santcliment, Marques de Ayerbe, sobre vindicación por fideicomiso de la Baronia Altafullenca, Lugar de la Nou y termino de Semna con todos sus agregados*, amb data 12 de maig del 1832, va ser imprès a Barcelona, per Joan Francisco Piferrer, impressor, el mes de juliol següent. El segon, de data 10 d'octubre del 1832 era la *Defensa legal en manifestación del derecho que asiste a D. José Pascual de Santcliment Antes Marimon, Marques de Serdañola, en el pleito que sobre vindicación por fideicomiso de la Baronia de Altafulla sigue con D. Juan de Suelves y de Montserrat, Marques de Tamarit y con D. Pedro Ignacio de Corbera Antes Urríes, Marques de Ayerbe en la Real Audiencia de Cataluña y Sala 2a. Civil*. Fou imprès aquell mateix mes. Finalment hi ha la *Memoria en demostración del Derecho que asiste á D. Juan de Suelves y de Montserrat, Marques de Tamarit en el pleito que en la Real Audiencia de Cataluña y Sala Segunda Civil se siguen D. José Pascual de Marimon Marques de Sedañola y D. Pedro Ignacio de Corbera, Marques de Ayerbe sobre pertenencia de la Baronia de Altafulla, lugar de la Nou y Baronia de Semna*, de data 8 de novembre del 1832, fou imprès a Barcelona el febrer de l'any següent. Els exemplars es poden trobar a la Biblioteca Nacional de Catalunya, a la Secció de Reserva, amb la signatura «Arch. 635».

(42) ACA, p. 1.105.

ran VII, i un cop mort aquest, s'imposaria la supressió dels privilegis de domini que ostentava la noblesa de l'Estat espanyol. Amb la llei del 26 d'agost del 1837 totes les senyories jurisdiccionals s'incorporaren a l'Estat, i, entre elles, hi hem de comptar tant la baronia d'Altafulla com el marquesat de Tamarit⁽⁴³⁾.

EPÍLEG

En tot aquest laberint de drets i de vinculacions hi ha una cosa interessant que no podem estar-nos de fer notar. Ja hem dit que els descendents dels Corbera (els marquesos de Rubí) invocaven el patrimoni Santcliment quan reclamaven la baronia altafullenca, fins al punt d'habilitar aquest cognom junt amb els que tenien. Resulta curiós que ho fessin, perquè ara que podem veure el procés des d'una perspectiva general, ens adonem de la terrible contradicció que representava. Si ells respectaven el vincle Santcliment per acreditar-ne la successió i es cridaven com a hereus d'aquell patrimoni, implícitament estaven donant per vàlida la venda que Lluís de Corbera els va fer el 1609, perquè acceptaven el fet que la baronia s'integrava dins del patrimoni Santcliment i no dins del de Castellet. Està clar que si consideraven vàlida aquella primera alienació, quins arguments podien esgrimir contra la segona venda del 1675? En aquest sentit, els marquesos de Rubí haurien hagut de respectar el vincle Castellet abans que el de Santcliment, o basar la seva estratègia jurídica en l'anul·lació de la primera venda, i eliminar un precedent que no els havia de ser gens favorable en aquell procés.

Estem segurs que ningú que no hagi seguit amb interès la lectura de l'evolució del procés, haurà deixat de plantejar-se l'interrogant de si el gat vell de Francesc de Montserrat i Vives no hauria sabut posar-hi remei, si hagués intuït a temps que l'adquisició que havia fet d'Altafulla comportaria un costós plet que s'arrossegaria per la resta del segle XVII, tot el segle XVIII i bona part del XIX, fins a les guerres carlines. Possiblement aquí rau la millor jugada de la part contrària: en el fet de no començar a moure els peons fins que el primer marquès de Tamarit va estar fora de joc.

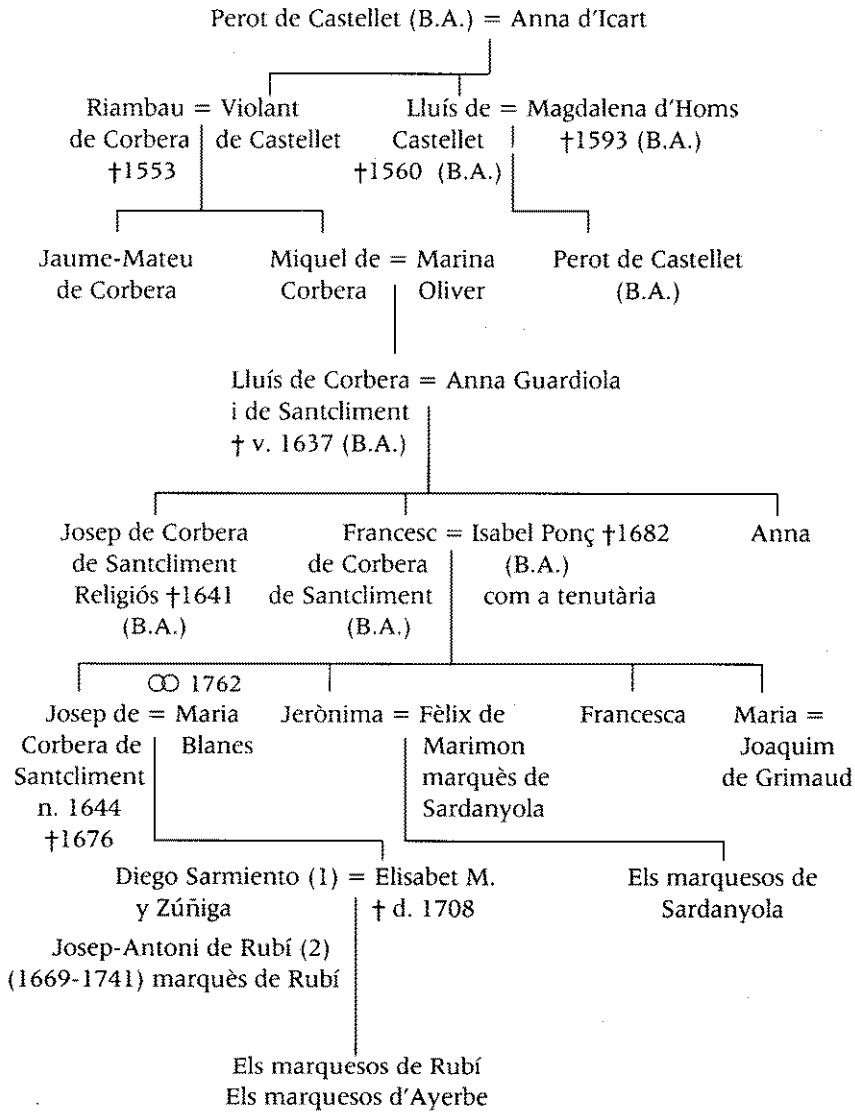
Manel Güell i Junkert

(43) ROVIRA, S.-J.: op. cit., p. 41.

Els Corbera

(Arbre genealògic facilitat per Pablo de Sàrrega Semper)

(B.A. = Possessors de la Baronia d'Altafulla)

Els marquesos de Rubí i els marquesos d'Ayerbe

